

Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjaston lausunto

Lausunto koskee:

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yleisistä kirjastoista ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 2§: muuttamisesta. Luonnos 19.8.2016

Yleistä

Kokonaisuutena lakiluonnos on hyvä. Se on erittäin konkreettinen ja selkiyttää kirjaston tehtäviä sekä kunnan vastuuta ja myös kirjaston käyttäjän oikeuksia ja velvollisuuksia. Olemme todella iloisia siitä, että lukemiskulttuuri ja monipuolinen lukutaito sekä lähtökohtina moniarvoisuus ja kulttuurinen monimuotoisuus on mainittu laissa.

Muutama kohta lakiluonnoksessa on kuitenkin pienten kirjastojen ja väestön yhdenvertaisuuden näkökulmasta erittäin problemaattinen ja kiihdyttää todennäköisesti maantieteellistä eriarvoistumiskehitystä kirjastopalvelujen suhteen. Lisäksi uusi laki ei ota riittävässä määrin huomioon yleisten kirjastojen keskenään tekemää yhteistyötä eli ns. kirjastokimppoja.

10§

Kehittämiskirjasto

Lakiluonnoksessa esitetään, että kehittämiskirjastot korvaisivat nykyiset maakuntakirjastot, mutta niiden määrä olisi pienempi (enintään 12). Maakuntakirjaston tehtävien uudistaminen onkin todella tervetullut muutos ja vastaa paremmin nykyistä tehtäväkenttää.

Määrä

Määrän vähentäminen sen sijaan lisää entisestään kansalaisten eriarvoistumista kirjastopalvelujen suhteen. Mikäli täydennyskoulutukset karkaavat nykyistä pitempien välimatkojen taakse, yhä vähemmän reuna-alueiden kirjastojen henkilöstöstä pääsee koulutuksiin. Vaikka tätä korvattaisiin digitaalisilla menetelmillä, eivät ne täysin korvaa fyysistä osallistumista esimerkiksi maakuntakirjastokokouksiin, joissa olennaisena elementtinä on paitsi luentojen kuuntelu, myös osallistuminen keskusteluihin, ideoiden jakaminen epävirallisissa kohtaamisissa ja vertaistuen saaminen. Kun maakuntakirjastot/kehittäjäkirjastot sijaitsevat kaukana ja niillä on "hoidettavanaan" suuri määrä kirjastoja, ei hedelmällinen ja suora vuoropuhelu ja tuki alueen kirjastoille ole yhtä helppoa kuin aikaisemmin. Suomi on edelleen maantieteellisesti laaja alue, vaikka kuntien määrä onkin laskenut.

Sijainti

Kun kehittämiskirjastojen määrästä ja sijainnista päätetään, täytyisi asiaa ehdottomasti tarkastella kokonaisuutena ja erityisesti alueellisen tasa-arvon ja saavutettavuuden kannalta:

- mikä on kehittämiskirjaston fyysinen sijainti ja liikenneyhteydet sinne
- millaiset ovat kehittämiskirjaston henkilöstö- ja muut resurssit toimintaan
- millainen on kehittämiskirjaston kirjastotoiminnan kansallinen ja alueellinen tuntemus
- miten kehittämiskirjasto on hoitanut verkostoitumisen ja yhteistyön alueensa kanssa tähän asti (maakuntakirjastona), vetääkö se esimerkiksi maakunnallista kirjastokimppaa, onko maakunnallinen logistiikka, yhteisiä kehittämishankkeita jne.

Kirjastokimpat

Avustuksin ja muin toimenpitein valtio on tähän asti kannustanut isojen, maakunnallisten kirjastokimppojen luomiseen. Jos nykyisen, maakunnallisen kirjastokimppan vetäjän taloudelliset resurssit

olennaisesti vähenevät, se vaikuttaa väistämättä toimintaan negatiivisesti. Maakunnallisen kirjastokimpan toiminnan tulokset koordinointi ja kehittäminen vaatii väistämättä taloudellisia resursseja. Jos maakuntakirjastoavustus poistuu kimpan keskuskirjastolta, sillä on suora vaikutus kaikkien kimpan kuntien talouteen, kun tehtävät on hoidettava kuntien omalla rahoituksella. Kehittämiskirjastojen nimeämisessä tulisi kuulla alueen kuntia. Yleiselle kirjastolle annetut tehtävät edellyttävät erityisesti pienten kuntien kohdalla kimpan keskuskirjaston tukea.

16 §

Osaaminen ja johtaminen

Lakiluonnoksessa ei määritellä kirjastohenkilöstön kelpoisuusehtoja enää kovin tarkasti, vaan puhutaan riittävästä määrästä kirjasto- ja informaatioalan koulutusta saaneesta henkilöstöstä. Kunnan kirjastolaitosta johtavalta henkilöltä ei puolestaan enää vaadita lainkaan alan koulutusta.

Tällainen epämääräisyys laissa tulee väistämättä johtamaan siihen, että pienimpien kirjastojen henkilöstön kirjasto-osaaminen ja sitä kautta asiakkaille annettavien kirjastopalvelujen laatu erityisesti pienissä kunnissa tulee heikkenemään. Tehtäviin ei enää tulla hakemaan kirjastoalan koulutuksen saanutta henkilöstöä, vaan todennäköistä on, että säästöpainneissa kunnat päätyvät siirtämään kirjastoon henkilöstöä kunnan muista yksiköistä. Kun johtaja jää eläkkeelle, ei hänen tilalleen palkata ketään, vaan voidaan tehdä päätös, että esimerkiksi kunnan sivistysjohtaja tai vapaa-aikajohtaja johtaa jatkossa kirjastolaitosta oman työnsä ohessa. Yhdistelmävirkojen hoitajan kyky ja mahdollisuudet panostaa kirjastoasioihin on väistämättä pienempi.

Perusteluissa todetaan lisäksi, että koulutusvaatimusten joustavoittaminen edistäisi miesten kiinnostusta kirjastoalaan. Esityksen arvioidaan parantavan näin miesten ja naisten tasa-arvoa. Miehillä on kuitenkin jo aiemmin ollut yhtäläiset mahdollisuudet pätevyitä kirjastoalan tehtäviin opintojen kautta.

Kirjastopalvelujen laadukas tuottaminen ja jatkuva kehittäminen edellyttää kirjastoalan syvällistä asiantuntemusta, joka on saavutettavissa vain kirjasto- ja informaatioalan opintojen kautta.

Kaiken kaikkiaan pätevyysvaatimusten romuttaminen johtaa henkilöstön vähenemiseen, osaamisen heikkenemiseen ja koulutustason alenemiseen monessa pienessä kirjastossa – ja sitä kautta väestön eriarvoistumiseen kirjastopalvelujen suhteen.

On pienten kirjastojen näkökulmasta kohtalokas virhe luopua kelpoisuusvaatimuksista laissa, sekä johtajan että muun henkilöstön osalta.

Tämä asia ratkeaisi ainakin osittain esimerkiksi lauseilla:

”Mikäli kunnassa on yleisessä kirjastossa töissä henkilö, jolla on ylempi korkeakoulututkinto sekä kirjasto- ja informaatioalan koulutus, kunnan kirjastolaitosta johtavalta vaaditaan virkaan tai tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto, johtamistaito ja hyvä perehtyneisyys yleisten kirjastojen tehtäviin ja toimintaan. Mikäli kunnan yleisessä kirjastossa ei työskentele lainkaan henkilöä, jolla on ylempi korkeakoulututkinto, sekä kirjasto- ja informaatioalan koulutus, ne vaaditaan johtamistaidon lisäksi kunnan kirjastolaitosta johtavalta.”

Seinäjoella 30.8.2016

Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjasto

Mervi Heikkilä

kirjastotoimenjohtaja

Kirsti Länsikallio

kirjastotoimen apulaisjohtaja

Lausunto on viety tiedoksi Seinäjoen kulttuurilautakuntaan 8.9.2016.

Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjaston lausunnon keskeinen sisältö

Lausunnossa todetaan, että lakiluonnos on pääsääntöisesti selkeä, konkreettinen ja hyvä. Muutama kohta lakiluonnoksessa on kuitenkin pienten kirjastojen ja väestön yhdenvertaisuuden näkökulmasta erittäin problemaattinen ja kiihdyttää todennäköisesti maantieteellistä eriarvoistumiskehitystä kirjastopalvelujen suhteen. Lisäksi uusi laki ei ota riittävässä määrin huomioon yleisten kirjastojen keskenään tekemää yhteistyötä eli ns. kirjastokimppoja.

Kehittämiskirjastojen määrää lausunnossa pidetään liian alhaisena ottaen huomioon Suomen kunta- ja maakuntarakenteen, maantieteellisen laajuuden ja alueelliset erityispiirteet. Kehittämiskirjastoja valitessa pitää ottaa huomioon tähän asti tehty maakuntakirjastotyö.

Lausunnossa kiinnitetään huomiota myös pykälään 16, Osaaminen ja johtaminen. Pätevyysvaatimuksien väljentäminen johtaa väistämättä siihen, että kirjastoammatillinen ja korkeakoulutettu henkilöstö vähenee pienissä kunnissa ja sitä kautta Suomen kansalaiset joutuvat entistä epätasa-arvoisempaan asemaan kirjastopalvelujen suhteen.